



## ТАЙЫЛБЫР БИЖИК

**Төрээн (тыва) литература.** Кол ниити өөрөдигениң 5–9 класстарга, ортумак (долу) ниити өөрөдигениң 10–11 класстарга чижек программалар / 5–7 класстарга хамаарышкан уткалыг кезектерни п.э.к. Е.Т. Чамзырын, 8–9 класстарга – М. А. Күжүгет, 10–11 класстарга – Л.Х. Ооржак ажылдап кылганнар. – Кызыл: НШХИ. 2018. – 112 ар.

Программаны кол болгаш ниити өөрөдигениң федералдыг күрүне стандартынга даянып тургускан.

### Төрээн (тыва) литератураны өөрөдириниң сорулгалары

Төрээн (тыва) литератураны өөрөдириниң кол сорулгалары: чаагайүзел-бодалдыг, сагыш-сеткилиниң делегейи делгем, быжыг хамаатытуруштуг, чогадыкчы арга-шинектиг, бурунгаар көрүштүг, шингээткенбилиглерин амыдыралга боттандырып билир келир үениң хамаатызын хевирлээринге, ооң сонуургалдарын хандыраарынга, сайзырадырынгатаарымчалыг байдалдарны тургузары. Төрээн (тыва) чогаалды школага өөрөдириниң сорулгаларын шиитпирлээриниң аргалары:

- кижилер-биле эпиг-чөптүг харылзажылганы чорударын чорударынга, төрээн (тыва) болгаш Россияның хөй аймак-сөөк чоннарының база делегей чоннарының чогаалдарын сайгарып өөрөдиринге төрээн дылдың үнөзүн, ооң эгээртинмес байлаан медреселдин-биле ажыглап өөрөдирин билиндирери;
- чечен чогаал онзагай уран-чечен делегей дээрзин база уран чүүлдүң бир хевири деп билиндирип, чечен сөзүглелдин эстетиктиг болгаш мөзү-шынар илередир утказының үнөзүн билиринче углаары;
- чечен чогаалдың сөзүглелиниң онзагайын, уjur-утказын, бижиттинген аянын, дылының уран чурумалдыг аргаларының тема болгаш идеяны тодарадырынга уjur-дузазын, өске чогаалдар-биле деңнеп сайгарар арга-шинээн сайзырадыры;
- чогаалга хамаарыштыр сайгарылганы уран чүүлдүң өске хевирлери-биле деңнеп сайгарары;
- класска азы бот-тускайлаң номчаан чогаалдарынга хамаарыштыр шүгүмчүлелдиг чүүлдерни, үнелелдерни логиктиг угаап-бодап, шын чугаалап, бижип өөрөдиринге чаңчыктыары;
- бодунуң бодалын чогаал сөзүглелинден алган чижектер-биле бадыткап, бижимел болгаш аас чугаага тода илередири;
- чогаалга дүүшкен чуруктарга даянып азы бодунуң көрүжү-биле сөзүглел чогаадыр арга-шинээн сайзырадыры;
- өске чоннарның езу-чаңчылдарын билип, оларга хамаарылгазын этиктиг илередип чаңчыктыары;

### **Төрөөн (тыва) чогаал эртемнн шнцгээткенннн бот-тускайлаң, метапредметтн бөлгаш предметтн түңнелдерн**

#### **Бот-тускайлаң түңнелдер**

- Чогаал эртеми тыва, орус бөлгаш делегей чоннарынын культурлуг өнчүзүнүн чарылбас кезээ дээрзн медресеп, ук эртемнн өөренири чугула дээрзн билири;
  - бодун долгандыр турар ниитилелге шын алдынары;
  - өг-бүлезинге, ада-чуртунга ынак, оларнын мурнунга харысалгалыг болурун медресеп, бот-хуузуунуң хамааты туружун тудуп билири;
  - аажы-чаңын, амыдыралчы дуржулгазын бот-тускайлаң шын тодарадып, углап, сайзырадып билири;
  - харылзажылга үезинде үзел-бодалын тодаргай, шын илередип, өскелерни дыңнап, оларнын бодалдары-биле каттыжып азы каттышпайн тура, ниитиниң корум-чурумунга дүүштүр бодун алдынып билири;
  - келир үеде амыдыралчы планнарын тургузуп, ону боттандырарынче угланган сорулгаларны тургузуп билири;
  - өөренириниң чугулазын база чаа билиглер шнцгээдирин медреселдин-биле угаап билип турары;
  - төрөөн дылынга бөлгаш чогаалга ынак, аңаа хүндүткелдиг, хумагалыг болуру;
- бодун долгандыр чараш чүүлдү эскерип билири, сагыш-сеткилинн байлак чорууру, үлегерлиг аажы-чаңныг болурунга белени;

#### **Метапредметтн түңнелдер**

Өөреникчилерге чогаал эртемнн өске эртемнерниң теория-практиктн билиглери-биле холбап өөредирн, коммуникативтн(харылзаа тудуп, чугалажып билириниң), регулятивтн (бот-угланышкынныг), чаа билиглери угаап шнцгээткенннн түңнелдерн.

*Өөредилгениң угаап шнцгээдир бүгү талалыг кылдыныгларының түңнелдерн:*

- сөзүглелде медреселерниң хевирлерин тодарадып билир, кол теманы, ооң иштинде кирген бичи темаларны шын билип турары;
- чогаалдың аймаан, жанрын тодарадып билири;
- номчулганың янзы-бүрү: өөредилгиг, көргүзүглүг, таныжылгалыг хевирлерин ажыглап билири;
- янзы-бүрү хевирлерде бердинген сөзүглелдерден (чүглесөзүглел, иллюстрациялыг сөзүглел, таблица, схема кирген сөзүглелдер кол бөлгаш ийи чергениң медреселерин ылгап билири;
- дыңнап бижири сөзүглелдер-биле ажылдап билири (кыска, шилилгелиг, долу дээш о.ө.);

*Харылзажырының бүгү талалыг кылдыныгларының түңнелдерн:*

- бодунуң бодалын өске кижилерге билдингир кылдыр бот-тускайлаң илередип шыдаары;
- тургустунган байдалга таарыштыр айтырыгларны шын тургузуп база харыы берип билири;
- кады ажылдап турар бөлүктүн ниити шийтпиринге чөпшээрэжиб билири;

**5-11 класстарга тыва чогаал өөредиринин**  
**Программанын боттандырынгга ажыглаар чугула методтар, технологиялар.**

| Өөредирининтехнологиялар                                                                        | Кол угланыышкынныг сорулгалар                                                                                                                                                |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Хевирлери</i>                                                                                |                                                                                                                                                                              |
| 1. Класс аайы-биле системалыг кичээлдер.                                                        | Кичээлдерге өөреникчилернин хандыкшылын калбартып, сонуургалын билиин бедидип, мөзү-шынар кижизидилгезинче кичээнгейни угландырып хевирлээр. (ЗУН - знаний, умений, навыков) |
| 2. Бот-тускайлаң өөредир технология.                                                            | Чедип алган билиглерин шынарлыг боттандырат. Уругларның интеллектуалдыг делегейин делгемчидип сайзырадыр.                                                                    |
| 3. Бот-башкарылгага өөренир технология (Технология индивидуализации обучения)                   | Өөреникчилернин педагог-психологтуг сайзыралын тургузарындан аңгыда өөреникчи бүрүзүнүң бот-башкарылганын чедип алыр.                                                        |
| 4. Бөлүктөп өөредиринин технологиясы                                                            | Коммуникативтиг болгаш бот-тускайлаң рефлексияны сайзырадып, организастыг шынарынче угландыраар;                                                                             |
| <i>Делгеренгей арга-методтар</i>                                                                |                                                                                                                                                                              |
| <i>Бот-тускайлаң угланыышкынныг технология (Технологии личностно-ориентированного обучения)</i> |                                                                                                                                                                              |
| 5. Чидиг айтырыг тургузар технология (проблемная)                                               | Чидиг айтырыгларлыг байдалды башкының удуртулгасы-биле чорудары болгаш өөреникчилернин бот-ажылга идепкейлиг чоруун уругларның күзелин барымдаалап көдүрери.                 |
| 6. Харылзаалыг чугаа сайзырадылганын                                                            | Харылзаалыг чугааның кол угланыышкыны – угаан-бодалды, сагыш-сеткилди дес-дараалаштыр, делгеренгей, тода болгаш грамматика талазы-биле шын дамчыдары.                        |

|                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| технологиязы.                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 7. Диалог дугайында өөредир технология.  | Харылзаалыг чугааны болгаш дискуссиялыгчугаа культуразын хевирлээри, чидиг айтырыгларны шүгүмчүлөвишаан сайзырадып, сагынгыр-тывынгыр чорукка кижизидери.                                                                                                                                                                                                                  |
| 8. Оюннар технологиязы                   | Уругларга эстетиктиг, угаан-бодал, күш-ажыл, мөзү-бүдүш болгаш аажы-чаң кижизидилгезинге улуг ачы-салдарны чедирип турар.                                                                                                                                                                                                                                                  |
| 9. Технология «Портфолио»                | Өөредилге болгаш класстан дашкаар чорудар ажылдарга уругларның бот-үнелели, сайзыралы.<br>Уран-чүүл, чечен чогаал, спортка хандыкшылы.<br>Уругларның чедишкиннерин чыып, делгеп көргүзери.                                                                                                                                                                                 |
| <i>Билиглерге даяныр угланыышкыннар</i>  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 10. Демнежилге технологиязы              | Башкы болгаш өөреникчилерниң аразында быжыг харылзааны боттандыраы болгаш демнежиپ ажылдаары.                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 11. Информас-коммуника тивтиг технология | Чугаа стильдериниң дылының дугайында билиглерни ханыладыры. Радио, теледамчыдылгалар, аян-чорук, репортаж болгаш культураның тураскаалдарының дугайында аас болгаш бижиел-биле допчулай дамчыдып билири. Уругларның харылзаалыг чугаа сайзырадылгазынга бот-тускайлаң таарымчалыг байдалды тургузары.                                                                      |
| 12. Эртем-шинчилел технологиязы          | Уругларны медреселдиг чүүлге кижизидери.<br>Шинчилевишаан, билиглерни боду шингээди, херек үеде ону ажыглап билири.<br>Эш-өөрүнүң ажылын бот-тускайлаң шүгүмчүлөп, үнелеп билири.<br>Чон-биле чугаалажып билир, сырый харыылзаалыг, дыл-домаа тода, чечен-мерген болур.<br>Уругларның чогаадыкчы чоруун сайзырадыр.<br>Уругларның сонугалын бедитпишаан, билиин быжыглаар. |
| 13. Төлевилел технологиязы               | Төлевилелди амыдырал-биле сырый холбавышаан, практика кырынга чаа солун чүүлдерни хөйүнү билип алыр. Бот-башкарылгага өөренип, чаңчыгар.                                                                                                                                                                                                                                   |
| 14. Кадыкшыл технологиязы                | Бодунуң кадыкшылынче кичээнгейни салырын кижизидер.<br>Арыг-силиг болурун хевирлеп, чаңчыктырар.                                                                                                                                                                                                                                                                           |

|                   |              |                                                                                                                    |
|-------------------|--------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                   |              | Кадыкшыл амыдыралдың дөзү дээрзин билиндирер.                                                                      |
| 15.<br>технология | Дистанциялыг | Бот-башкарылга культуразын сайзырадыры..<br>Бот-өөредилгени уругнуң назы-харын, сонуургалын барымдаалап тургузары. |

#### **Ажылдың түңнели:**

- ✓ чогаал сөзүглелинин тургузуун, уран-чеченин, ооң дылының онзагай талаларын, идея-тематиктиг утказын, композициязын ылгап билири;
- ✓ уругларның логиктиг бодалын болгаш дыл-домаан сайзырадыры;
- ✓ чогаалдардан үндүлери, кыска чечен чугааларның, тоолдарның утказын эдerti чугаалап билири;
- ✓ улустуң аас чогаалы өөреникчилерниң сөс курлавырын байыдар болгаш чогаалга сонуургалын бедидер;
- ✓ долгандыр турар хүрээлелдиң каас-чаражыболгашбайлаа-биле, ажыктыгболгашхоралыгдиригамытаннары-биле, амыдыралдыңдемиселиболгашмаадырлыг чоруктары-биле таныжары;
- ✓ угаан-сарыылдыгболгаштөлептигболзундээшүлегердомактарныболгашчеченсөстери чедимчелиг шилип алыр болгаш уругларның уран-чечен сөске ынакшылын оттурар;
- ✓ сагынгыр, тывынгыр, бодамчалыгболзундээштывызыктарны, чечен сөстери дамчыштыр кижилерниң эки, багай мөзү-бүдүжүн чогаалдың дузазы-биле билиндирери;
- ✓ тыва улустуң чаагай чаңылдарына даянмышаан, уругларны тура соруктуг, биче сеткилдиг, кижизиг чорукка өөредери;
- ✓ чечен чогаалдың онзагайын уран чүүлдүң өске хевирлери-биле деңнеп, орус болгаш өске-даа чоннарның литературазында тыва чечен чогаалдарның идея-тематиказы-биле хөөннөш уткалыг чогаалдарны деңнеп билири.
- ✓ уругларга өөренип эрткен темалары чогаалчы болгаш чогаал дугайында медээни боду дилеп тывар, шинчилээр, хайгаараар, эртем угланышкынныг бот-тускайлаң ажылдаар арганы боттандыраары;
- ✓ Интернеттен медээлери литература кичээлдеринге уругларның интеллектуалдыг сайзыралын бедидеринге, номчулгага сонуургалын идепкейжидеринге, чогаал талазы-биле культуразын бедидеринге ажыглаары.

**Календарь темалыг план (6 класс, тыва чогаал)**

| №<br>п/п | Кичээлдин темазы                                                                                                                    | Шагы                |      |             | Кичээлдин<br>хевири                                                          | Кичээлдин<br>херекселдери                                                | Чедип алыр түңнелдер                                                                                                                |                                                    |                                                                                                     |
|----------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|------|-------------|------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
|          |                                                                                                                                     | План<br>ёзуга<br>ар | факт | Ай,<br>хүнү |                                                                              |                                                                          | Эртем талазы-биле<br>шиңгээди алыр<br>билиглер                                                                                      | Метапредметтиг<br>арга-мергежилдер                 | Өөреникчилернин бот-<br>тускайлаң сайзыраары                                                        |
| 1        | Литература –<br>сөстүң уран чүүлү                                                                                                   | 1                   |      |             | Кирилде кичээл                                                               | Өөредилге<br>чылында<br>өөренир<br>чогаалдары-биле<br>допчу<br>таныжылга | Чечен чогаалдың<br>ужур-дузазы                                                                                                      | Дөмей сюжеттиг<br>чогаалдар сактып<br>чугаалажыр   | Өөреникчини бодалын<br>шын, боду, тода чугаалап,<br>бодунун харызын үнелеп<br>билиринге чаңчыктырар |
| 2-4      | <i><b>I-ги кезээ.<br/>Эгээртинимес<br/>эртине-байлак – аас<br/>чогаалы.</b></i> Тоолчургу<br>болгаш төөгү<br>чугаалар (5 шак)       | 3                   |      |             | Чаа тема<br>Ай, Хүн. Чеди-<br>Хаан сылдыс...<br>Күскениң чылга<br>киргени... | Чогаал сөзүглели,<br>слайдылар,<br>карточкалар                           | Тоолчургу болгаш<br>төөгү чугааның<br>ылгалы.                                                                                       | Өске чоннарның<br>литературазы-биле<br>деңнелге    | Номчаан чүүлүңге<br>хамаарыштыр бодалыншын,<br>тода илередири                                       |
| 5        | <b>КДН</b><br>«Кыс халыыр»                                                                                                          | 1                   |      |             | Немелде<br>шилилгелиг<br>номчулга                                            | Ном «Кыс<br>халыыр»                                                      | Чиңгине тыва<br>сөстөр-биле<br>словарылыг ажыл                                                                                      | Моолда чурттап<br>чоруур тываларның<br>аас чогаалы | Харылзаалыг чугаа. Номчаан<br>чүүлүңге бодунуң бодалын<br>илередири.                                |
| 4-5      | Амыр-Санаа<br>дугайында төөгү<br>чугаа, «Кыры<br>сөөгү», «Теве-<br>Адар», «Хөөмейлээр<br>Бүдүкпен»                                  | 2                   |      |             | Кичээл<br>шинчилел                                                           | Чуруктар, ном-<br>биле ажыл                                              | Информантылар-<br>биле ажыл                                                                                                         | Өске чоннарда<br>тоолчургу чугаа                   | Көргенин чуруур, дыңнаанын<br>чыып бижиир.                                                          |
| 7        | <b>Чогаал теориязы</b><br>Тоолчургу болгаш<br>төөгү чугаалар<br>лугайында билиг.<br>Тыва чоннуң ыдык<br>сөөктери: кыры,<br>чарын... | 1                   |      |             | Кичээл лекция                                                                | Презентация,<br>слайдылар,<br>тоолчургу, төөгү<br>чугааларлыг<br>номнар  | «Памятники<br>фольклора народов<br>Сибири и Дальнего<br>Востока» деп<br>серияның «Мифы,<br>легенды, предания<br>тувинцев» деп номун | Алтай, тыва<br>легендаларны деңнеп<br>номчуур      | Өөреникчини бодалын<br>шын, боду, тода чугаалап,<br>бодунун харызын үнелеп<br>билиринге чаңчыктырар |

|       |                                                         |   |  |  |                          |                                                                                  |                                            |                                                  |                                                                                            |
|-------|---------------------------------------------------------|---|--|--|--------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
|       |                                                         |   |  |  |                          |                                                                                  | таныжар                                    |                                                  |                                                                                            |
| 8-10  | Тыва улустуң ырлары                                     | 3 |  |  | Кичээл коцерт            | Тыва улустуң ырлары. Оларның темалары, утказы тургузуу.                          |                                            | Улустуң ырларының амгы үеде күүседикчилери       |                                                                                            |
| 11    | Кожамык                                                 | 1 |  |  | Чаа тема                 | Темазы, тургузуу, күүселдези                                                     | Амгы үе болгаш кожамыктар                  |                                                  |                                                                                            |
| 12    | Чогаал теориязы Ыр болгаш кожамык дугайында билиг       | 1 |  |  |                          | Ыр болгаш кожамыктың ылгалын тодарадыр                                           |                                            |                                                  | Ырлап, дыңнап өөренир.                                                                     |
| 13    | Ч.сай. Тест                                             | 1 |  |  | Кичээл бот ажыл          |                                                                                  |                                            |                                                  | Өөрөнгө темазынга хыналда ажыл                                                             |
| 14-15 | Алгыш-йөрээлдер                                         | 2 |  |  | Чаагай чаңчылдар кичээли |                                                                                  |                                            | Алгыш-йөрээлдерниң бөлүктери                     |                                                                                            |
| 16    | Хам алгыштары                                           | 1 |  |  |                          |                                                                                  | Сенгел тываларының аас чогаалы             |                                                  | Чогаалдарны шилип номчуур                                                                  |
| 17-18 | Авторлуг тоолдар С.А.Сарыг-оол «Агар-Сандан баяш»       | 2 |  |  | Кичээл беседа            | Тывага улусчу хувискаалдың ачызында тургустунган чаа эрге-чагырганың омур-хевир. |                                            | Тайбың болгаш араатан аңнарның омур-хевир.       | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харызын үнелеп билиринге чаңчыктырар |
| 19    | КДН С.Сүрүн-оол «Оорну кым тутканыл?»                   | 1 |  |  | Кичээл аянынг номчулга   |                                                                                  |                                            | А.С.Пушкин «Балыкчы болгаш балык дугайында тоол» |                                                                                            |
| 20    | Чогаал теориязы Гипербола болгаш литота дугайында билиг | 1 |  |  | Кичээл сайгарылга        | Сөзүглел-биле ажыл                                                               |                                            |                                                  | Тоолдардан гиперболаны ушта бижээш, шынзыдып, тодарадып чугаалаар.                         |
| 21    | С.В. Козлова «Аъттыг шеригжи кыс» амгы шагның тоолу     | 1 |  |  | Кичээл боданыг           |                                                                                  | Вера Байлактың амыдыралын чеченчидип чуруп |                                                  |                                                                                            |

|       |                                                                                                   |   |  |  |                   |                                                                                                                             |                                                                                                     |                                                    |                                                                                                                                            |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|---|--|--|-------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|       |                                                                                                   |   |  |  |                   |                                                                                                                             | көргүскени                                                                                          |                                                    |                                                                                                                                            |
| 22    | Ч. сай. Эдертиг                                                                                   | 1 |  |  | Бижимел ажыл      |                                                                                                                             |                                                                                                     |                                                    |                                                                                                                                            |
| 23-24 | Ийиги кезээ. Ойнай-сылдай сойгалажыр (2 ш) К.Кудажы «Маргылдаа», С.Сүрүң-оол «Аът-биле Оор»       | 2 |  |  | Кичээл деңнелге   | Мөзү-бүдүш проблемазын чидии-биле көдүргени. Хөй ниитиниң өнчү-хөрөңгизиниң төтчөглекчилери – оорларны буруудатканы.        |                                                                                                     | Крыловтуң баснялары-биле ажыл, деңнелге.           | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харыызын үнелеп билиринге болгаш эки, багай мөзү-бүдүштү ылгап билиринге чаңчыктырар |
| 25    | Чогаал теориязы Метафора, диригжидилге лугайында билиг                                            | 1 |  |  |                   |                                                                                                                             | Сөзүглелдер-биле ажыл                                                                               |                                                    | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харыызын үнелеп билиринге чаңчыктырар                                                |
| 26-31 | III кезээ. Элээдилерниң эрээн-шокар делегейи (6 шак) «Мерген», «Тас-Баштыг», «База кыш», «Шаагай» | 6 |  |  | Кичээл хайгаарал  | Тыва ава кижини алдаржытканы.                                                                                               |                                                                                                     | Өске чоннуң чогаалдарында ава кижиниң авур-хевири. |                                                                                                                                            |
| 32    | КДН М.Кенин-Лопсан «Аамның өө»                                                                    | 1 |  |  | Аянынг номчулга   | Өг – кижизидилгениң төвү                                                                                                    |                                                                                                     | Алтай, казах, моол өглер – тербе өг                |                                                                                                                                            |
| 33-35 | С.А.Сарыг-оол «Ол-ла Маскажык»                                                                    | 3 |  |  | Кичээл сайгарылга | Чечен чугаада Тывага хувискаал мурнунда яды араттарның түрөңги амыдыралын Ууштаарның өг-бүлөзин дамчыштыр чуруп көргүскени. | Чогаалда күскү пейзажты, өгнүң интерьерин, Маскажыктың бодалдарын, күш-ажылды уранчыдып көргүскени. |                                                    | Харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы. Номчаан чүүлүнге бодунуң бодалын илередири.                                                              |

|       |                                                                            |   |  |  |                   |                                                                                                       |                                                                                                      |                                                                          |                                                                                              |
|-------|----------------------------------------------------------------------------|---|--|--|-------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|
| 36    | Чогаал теориязы. Чечен чогаалдың маадырының дугайында билиг.               | 1 |  |  |                   | Маадырның портреди, сагыш-сеткили, культуразы, чаңчылдары, таарымчалыг болгаш таарымча чок талалары.. | Маадырның моральдыг негелделери, өскелер-биле харылзаазы, чер-чурту, хар-назыны, ниитилелде байдалы. |                                                                          | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харыызын үнелеп билиринге чаңчыктырар. |
| 37    | <b>Ч.сай.</b> Чогаадыг «Маскажыктың салым-чолу»                            | 1 |  |  | Бот ажыл          |                                                                                                       |                                                                                                      |                                                                          | Амыдырал-биле холбап бижиир.                                                                 |
| 38-39 | С.Сүрүң-оол Буянның сергези                                                | 2 |  |  | Кичээл сайгарылга | ТАР-ның арат чонунуң Кызыл Шеригте дузаламчызы.                                                       |                                                                                                      | Дайын чылдарында тыва бичии уругларның бир мөзүлеш окур-хевирин чурааны. | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харыызын үнелеп билиринге чаңчыктырар  |
| 40-41 | М.М.Дуюнгар «Хлеб»                                                         | 2 |  |  | Кичээл шинчилел   | Авторнуң мораль, мөзү-бүдүш айтырыын чедимчелиг дамчытканы.                                           | Дайын сөөлүндө чылдарда амыд-дың чурумалы, хлебтиң үнези.                                            | Өске чогаалдар-биле деңнелге                                             |                                                                                              |
| 42    | <b>КДН</b> К.Оргу «Алышкылар»                                              | 1 |  |  | Кичээл деңнелге   |                                                                                                       |                                                                                                      |                                                                          | Хлеб дугайында кыска илеткелдер белеткээр.                                                   |
| 43-46 | Ш.М.Суваң «Кижиг-бүрүс» деп тоожудан эгелер                                | 4 |  |  | Кичээл диспут     |                                                                                                       | Чогаалчының тыва лит-га тоолчургу чугааларга үндезилээн                                              |                                                                          |                                                                                              |
| 47    | <b>Ч.сай.</b> Эдертиг                                                      | 1 |  |  | Бот ажыл          |                                                                                                       |                                                                                                      |                                                                          | Бижимел ажыл                                                                                 |
| 48-50 | <b>IV кезээ. Ыт – шынчы өнүк.</b> Х.М.Ойдан-оол «Эзир» деп тоожудан эгелер | 3 |  |  | Кичээл сайгарылга | «Кижиг биле бойдус»деп теманы чечен чугаада көдүргени.                                                | Тыва аңчыларның буянның чаңчылдары                                                                   |                                                                          | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харыызын үнелеп билиринге чаңчыктырар  |

|       |                                                                |   |  |  |                        |                                           |                                                                        |                                                                                    |                                                                                             |
|-------|----------------------------------------------------------------|---|--|--|------------------------|-------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
|       |                                                                |   |  |  |                        |                                           |                                                                        |                                                                                    |                                                                                             |
| 51-52 | Ш.М.Суван<br>«Азыранды»                                        | 2 |  |  | Кичээл сайгарылга      |                                           |                                                                        | Чогаалчының улуг болгаш бичии кижилерниң иштики делегейин ылгалдыг кылдыр чурааны. | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харыызын үнелеп билиринге чаңчыктырар |
| 53    | КДН<br>Ч.Куулар<br>«Кудурук»                                   | 1 |  |  | Кичээл аянынг номчулга |                                           |                                                                        |                                                                                    | Номчаан сөзүглелин тода илередип билири.                                                    |
| 54    | V кезээ. Төрөөн чуртум делгемнери...<br>С.А.Сарыг-оол<br>«Күс» | 1 |  |  | Кичээл сайгарылга      | Күскү бойдустуң өңнерин чуруп көргүскени. |                                                                        |                                                                                    | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чугаалап, бодунун харыызын үнелеп билиринге чаңчыктырар |
| 55    | М.Б.Доржу<br>«Экии, Тывам!»                                    | 1 |  |  | Кичээл беседа          | Патриотизм темазын чедимчелиг ажытканы    | Төрөөн Тывазынга чоргааралын, ынакшылын илередип, авазынга дөмейлээни. |                                                                                    |                                                                                             |
| 56    | А.А.Даржай<br>«Өгге йөрээл»                                    | 1 |  |  | Кичээл сайгарылга      |                                           |                                                                        | Адалга дузазы-биле лириктиг маадырның тыва өгге чоок хамаар-зын илер-ни.           |                                                                                             |
| 57    | Ч.сай.<br>Чурук-биле ажыл.<br>(Аал коданы)                     | 1 |  |  | Кичээл чурулга         | Чураан чуруктар                           |                                                                        |                                                                                    | Чогаадыкчы ажыл                                                                             |
| 58    | С. Молдурга<br>«Амыганныр чылы»                                | 1 |  |  | Кичээл аян-чорук       | Таблица, схемалар                         |                                                                        | Тыва, моол улустуң чыл санаашкыны                                                  |                                                                                             |
| 59    | Ч.т. Проза болгаш шүлүк чогаалдарының ылгавырлыг талалары      | 1 |  |  | Кичээл деңнелге        |                                           | Сөзүглелдер-биле ажыл                                                  |                                                                                    |                                                                                             |
| 60-61 | VI кезээ. Көжеге-даа ажыгтынды...<br>В.Ш. Көк-оол              | 2 |  |  | Кичээл аянынг номчулга |                                           | Шииде кол чөрүлдээниң үнген                                            |                                                                                    |                                                                                             |

|       |                                                        |   |  |  |                        |                                   |                       |  |                                                                                            |
|-------|--------------------------------------------------------|---|--|--|------------------------|-----------------------------------|-----------------------|--|--------------------------------------------------------------------------------------------|
|       | «Чаргы»                                                |   |  |  |                        |                                   | дөзү                  |  |                                                                                            |
| 62    | <b>КДН</b><br>Ш.Суваң «Алдын кушкаш»                   | 1 |  |  | Кичээл аянынг номчулга |                                   | Сөзүглелдер-биле ажыл |  |                                                                                            |
| 63-65 | Е.Т.Танова<br>«Илбилиг согун»                          | 3 |  |  |                        | Слайдылар, карточкалар            |                       |  | Өөреникчини бодалын шын, боду, тода чутаалап, бодунун харызын үнелеп билиринге чаңчыктырар |
| 66    | <b>Ч.сай.</b><br>Хыналда тест<br>Частырыглар-биле ажыл | 1 |  |  | Бот ажыл               |                                   |                       |  | Бижимел ажыл                                                                               |
| 67-68 | <b>Катаптаашкын</b><br>Түңнел кичээл                   | 3 |  |  | Айтырыгларга харыы     | Слайдылар, карточкалар. Викторина |                       |  |                                                                                            |